

культури держави й впливає не тільки на право, а й на розвиток національного законодавства країн – учасниць конвенції. Тож продовження вдосконалення правового, організаційного та інституційного регулювання у сфері виконання рішень ЄСПЛ є для України нагальним.

З урахуванням об'єктивних та суб'єктивних обставин прийнято вважати, що саме судова влада держави є основою захисту прав особи та їх відновленню у випадку порушення. Ефективний судовий захист сприяє підвищенню рівня довіри до судової гілки влади. Саме з таких міркувань, Європейський суд з прав людини є і має залишатися гарантом захисту прав і свобод людей, справедливих рішень та останньою важливою інстанцією для відновлення порушених прав.

Касяненко Д. М., студент-випускник
Національної академії внутрішніх
справ, магістр права

Науковий керівник: професор
кафедри конституційного права та
прав людини Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, професор *Камінська Н. В.*

АНЕКСІЯ КРИМУ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

Реалії сьогодення демонструють нам на низку чинників, які цілком можна вважати злочинами міжнародного характеру. Останніми роками саме ці злочини привертають увагу не лише науковців, а й політичних, громадських, міжнародних та інших спільнот. Слід зауважити, що питання, пов'язані з поняттями «міжнародний злочин», «агресія», «злочин проти миру та безпеки», є досить актуальним та нагальними. Це стосується не лише правильного тлумачення, а й оптимального розуміння цієї категорії злочинів. Беручи до уваги приклад анексії Криму, розкриємо не історичні чи політичні витоки цієї проблеми, а міжнародно-правовий аспект, адже саме це дасть змогу правильно визначити дії, які відбуваються в нашій державі та належать до міжнародних злочинів.

Сьогодні поширеним явищем є вихід злочинності за межі національних кордонів. Тому важливим є питання визначення міжнародних протиправних діянь та протидії міжнародним злочинам. Проблеми кваліфікації та правової природи міжнародних злочинів досліджували такі вчені-міжнародники, як І. І. Бойко, М. О. Баймуратов, Ю. А. Войтенко, М. М. Гнатовський, Н. В. Камінська, М. П. Куцевич, О. О. Скрильник, О. В. Столярський, Б. А. Футей. Проте в контексті цієї теми залишається ще багато недосліджених аспектів.

У сучасній міжнародній практиці й доктрині виокремлюють три види міжнародних правопорушень, що визначаються за суб'єктною і суб'єктивною сторонами складу таких правопорушень:

- міжнародні злочини;
- злочини міжнародного характеру;
- інші міжнародні правопорушення (міжнародні делікти).

Міжнародні злочини – це злочини, що порушують міжнародні зобов'язання, які є основними для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, і розглядаються як злочини проти міжнародного співтовариства в цілому. У доктрині міжнародного права під ними розуміються найбільш тяжкі і небезпечні порушення принципів і норм міжнародного права, що зачіпають глобальні інтереси людства і становлять загрозу міжнародному миру і безпеці. Міжнародні злочини:

- здійснюються державами, посадовими особами держав, що використовують механізм держави в злочинних цілях, а також рядовими виконавцями;
- безпосередньо пов'язані з державою;
- посягають на міжнародний мир і безпеку;
- загрожують засадам міжнародного правопорядку;
- передбачають відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права й індивідуальну кримінальну відповідальність виконавців, що настає в межах міжнародної, а в деяких випадках – внутрішньодержавної (національної) юрисдикції.

Питання віднесення протиправних діянь до міжнародних злочинів закріплено в Римському статуті Міжнародного кримінального суду 1998 року, який є майже єдиним документом, що наводить перелік діянь, які вважаються міжнародними злочинами (ст. 58). До них належать злочини: а) проти миру: планування, підготовки; розв'язання або ведення агресивних війн тощо; б) проти людяності: вбивства, депортації, поневолення, переслідування та інші жорстокі дії щодо цивільного населення; в) військові злочини: порушення законів і звичаїв війни, вбивство військовополонених, заручників, парламентарів, безглузде знищення міст і сіл тощо; г) проти людства: геноцид, апартеїд, екоцид, расизм, колоніалізм – колоніальне панування та інші форми іноземного панування.

До першої групи міжнародних злочинів належать злочини проти миру і безпеки людства. Мир і безпека, територіальна цілісність держави та непорушність кордонів – той фундамент, на якому будуються міжнародні відносини загалом. Забезпечення миру й безпеки в міжнародних відносинах ґрунтується на неухильному дотриманні суб'єктами міжнародного права принципу незастосування сили та погрози силою. У п. 4 ст. 2 Статуту ООН закріплено положення: «Усі члени ООН утримуються в їхніх міжнародних відносинах від погрози силою чи її застосування як проти територіальної цілісності чи політичної незалежності, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями ООН». Це положення має імперативний характер і підтверджене міжнародним судом ООН.

Застосування сили або погрози силою є порушенням міжнародного права і Статуту ООН. Зміст принципу незастосування сили чи погрози силою межує з поняттям «агресія». У Статуті вказано, що агресивна війна становить злочин проти миру, за який передбачається відповідальність згідно з міжнародним правом.

Агресія – поняття сучасного міжнародного права, яке охоплює будь-яке незаконне з позиції Статуту ООН застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності і політичної незалежності іншої держави чи народу (нації). Агресія є

найтяжчим міжнародним злочином. Неодмінною ознакою агресії є застосування державою збройної сили першою. 29-а сесія Генеральної Асамблеї ООН 1974 року схвалила Резолюцію ГА ООН, де дала визначення агресії. У ній перелічено дії, що розглядаються як акти агресії:

- вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не мала, що є наслідком такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини;

- бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави;

- блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави;

- напад збройними силами держави на суходільні, морські чи повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави;

- застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави згідно угоди з державою, яка їх приймає, попри умови, передбачені цією угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди;

- дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, надана нею в розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави (співучасть в агресії);

- заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює переліченим вище актам, або її істотна участь у них (непряма агресія).

У випадку кожної з зазначених дій можливе застосування права держави на індивідуальну або колективну самооборону, яка визначена нормою ст. 51 Статуту ООН. Відповідно до неї, положення Статуту жодною мірою не порушують невід'ємного

права на індивідуальну або колективну самооборону, якщо станеться збройний напад на члена Організації, доти, поки Рада Безпеки не застосує заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру та безпеки. Між реалізацією права на колективну безпеку та права на самооборону є принципова відмінність: останнє використовують держави згідно зі своїм самостійним рішенням у разі збройного нападу, тоді як система колективної безпеки побудована на основі дискредитації повноважень Ради Безпеки ООН. Зловживання правом на самооборону може мати надзвичайно небезпечні наслідки, тому для визнання правомірності застосування сили порядком самооборони мають бути дотримані жорсткі умови, які підтвердженні Міжнародним судом ООН. Крім цього, нині на міжнародній арені існують пропозиції щодо надання нормі, яка закріплює поняття агресії, статусу імперативної, що, з огляду на останні події, було б позитивним явищем, адже вона могла б застосовуватись до держав-порушниць, навіть якщо вони не ратифікували Римський статут.

Міжнародна злочинність на сьогодні є явищем доволі поширеним, адже набула транскордонного характеру. Міжнародні злочини є особливо небезпечними діяннями, які посягають на світові цінності. Проведений міжнародно-правовий аналіз дає змогу дійти висновку, що події, які відбулися на півострові Крим, явно супроводжувалися порушенням норм принципу застосування сили та погрози силою, а також низки інших зобов'язань, передбачених Статутом ООН, Римським статутом, Резолюцією ГА ООН. Слід також констатувати порушення базових міжнародно-правових актів, які регулюють відносини між Україною та Російською Федерацією. Проведене дослідження засвідчує наявність ознак міжнародного злочину, проте в цій сфері нині залишається ще багато спірних і невизначених питань.